קכה דיני קְדֻשָּׁה. ובו ב׳ סְעִיפִים:

א (א) * א אֵין הַצִּבּוּר אוֹמְרִים עִם שְׁלִיחַ צִבּוּר נְקֻדִּישָׁךְ, (ב) * אֶלָּא (ג) [א] שׁוֹתְקִין וּמְכַוְּנִין לְמַה שֶּׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמֵר עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְקְדֻשָּׁה, וְאָז עוֹנִים הַצִּבּוּר (ג) [ב] (ג) קָדוֹשׁ: **ב** ב טוֹב (ד) לְכַוֵּן (ג) [ג] רַגְלָיו בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר קְדֻשָּׁה עִם שְׁלִיחַ צִבּוּר. הַגָּהָה: (ה) וְיֵשׁ לְשָׁא (ד) [ד] (ו) הָעֵינַיִם לַמָּרוֹם בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים קְדֻשָּׁה, (ז) וְכֵן

א הרא״ש בתשובה כלל ד׳ (סי׳ יט) ובית יוסף (ד״ה ולאחר). ב תרומת הדשן (סי׳ כח).

בַּאֵר הֵיטֵב

א (ג) **שׁוֹתְקִין.** וְגַם קָדִישׁ אֵין לוֹמַר עִם הַחַזָּן, וַאֲפִלּוּ לִלְמֹד אָסוּר, אִם לֹא בְּשָׁעָה שֶׁהַחַזָּן מְנַגֵּן בְּשָׁעַת הַנִּגּוּן וְלֹא בְּשָׁעָה שְׁמַּחֲתַךְ הָאוֹתִיּוֹת. וְאֵינוֹ נִקְרָא קְדֻשָּׁה אֶלָּא ׳נַעֲרִיצְךָ׳ וְכוּ׳ ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳, אֲבָל שְׁאָר הַנֹּסַח שְׁמּוֹסִיפִין בְּשַׁבָּת אֵינוֹ בִּכְלָל קְדֻשָּׁה. יֵשׁ נוֹהֲגִין (אזהרת התפלה ס״ק יד), וְעַיִן לְעֵיל סִימָן ס״ו סְעִיף קָטָן ד׳. וְהָאֲרִ״י ז״ל כָּתַב שֶׁיֹּאמַר כָּל הַקְּדֻשָּׁה בְּלַחַשׁ עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, עַיֵּן בְּסֵפֶר נְגִיד וּמְצַוֶּה דַּף צ״ז עַמּוּד ב׳ (דף ס״א). בְּשַׁבָּת אוֹמְרִים ׳כְּדָבָר׳ הָאֲמוּר׳ בְּקָמָץ. סֵפֶר חֲסִידִים סִימָן תת״ה. וְיִרְאֶה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְסַיֵּם ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳ קֹדֶם שֶׁיַּתְחִילוּ הַקָּהָל ׳בָּרוּךְ׳ וְ׳יִמְלֹךְ׳. סֵפֶר חֲסִידִים סִימָן (תתמ״ו) [תת״ר]: **(ג) קָדוֹשׁ.** מִי שֶׁאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ וְעָדַיִן הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הָיָה בְּרוּקָרָא זֶה אֵל זֶה, יָצָא. הִלְכוֹת קְטַנּוֹת חֵלֶק ב׳ סִימָן קס״ז: **ב** (ג) **רַגְלָיו.** בְּסוֹד ׳רַגְלַיִם רַגְלִ יְשָׁרָה׳ (יחזקאל א ז). וְצָרִיךְ לְכַוֵּן בְּיוֹתֵר בִּקְדֻשָּׁה לְקַדֵּשׁ אֶת ה׳ יִתְבָּרַךְ בְּדֵי שֶׁיִּשְׁרֶה עָלָיו קְדֻשָּׁה מִלְּמַעְלָה, וְיִכַּוֵּן לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה (ויקרא כב לב) ׳וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׳, וְהָאֲרִ״י ז״ל (שער הכוונות כוונת חזרת העמידה דרוש ג) הָיָה מַזְהִיר מְאֹד עַל זֶה: **(ד) הָעֵינַיִם.** דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיוּ

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לַה׳ אֲתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו׳. וְנִרְאֶה (ו) דְּהוּא הַדִּין לְעִנְיַן בָּרְכוּ אוֹ בְּרִכַּת הַזִּמּוּן גַּם כֵּן לֹא יַגְבִּיהַּ הָעוֹנֶה יוֹתֵר מֵהַמְבָרֵךְ. עוֹד נִרְאֶה, דְּאִם כַּוָּנָתוֹ בְּהָרִימוֹ קוֹלוֹ כְּדֵי לְזָרֵז לְהָעָם שֶׁיַּעֲנוּ גַּם הֵם, מֻתָּר, עַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן רט״ו סָעִיף ג׳. וְעַיֵּן שָׁם עוֹד דְּאַחַר קְטַנִּים בְּנֵי חִנּוּךְ צָרִיךְ לַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר בִּרְכָתָן. וְאַחַר שׁוֹטֶה אֵין לַעֲנוֹת אָמֵן דְּלֵאו בַּר מִצְוָה כְּלָל (וּפְרִי מְגַדִּים (א״א ס״ק יד) שֶׁכָּתַב אַחַר חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה, שֶׁיִּגְרָא דְּלֵישָׁנָא הוּא, דְּחֵרֵשׁ (נ) הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּוַדַּאי חַיָּב הוּא בְּמִצְוֹת). וְאַחַר נָשִׁים שֶׁבֵּרְכוּ עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא יוֹכַל לַעֲנוֹת אָמֵן [פְּרִי מְגַדִּים (שם)]:

א (א) **אֵין הַצִּבּוּר וְכוּ׳.** הַטַּעַם, דְּנִתְקַן (ו) שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר יֹאמְרֵנוּ בְּשָׁבִיל הַקָּהָל וְיִהְיֶה שְׁלוּחָם, וּכְשֶׁגַּם הַצִּבּוּר אוֹמְרִים אוֹתוֹ אֵיךְ יִקְרֵא הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר שְׁלוּחָם. וְכֵן בְּקְדִישׁ יֵשׁ לִיזָּהֵר שֶׁלֹּא לוֹמַר עִם הַחַזָּן יִתְגַּדַּל וְכוּ׳ עַד אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ מְנַגְּנִין מִלְּבַדּוֹ שֶׁשּׁוֹמְעִין וּמַאֲזִינִין לְשְׁלִיחַ צִבּוּר גַּם כֵּן אָסוּר, כִּי עַל כָּל אֶחָד שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַחִיּוּב לִשְׁתֹּק וּלְהַאֲזִין לְשְׁלִיחַ צִבּוּר וְאַחַר כָּךְ לַעֲנוֹת אַחֲרָיו, וּמִטַּעַם זֶה אֲפִלּוּ אִם יִרְצֶה לִלְמֹד עַל יְדֵי הִרְהוּר גַּם כֵּן אָסוּר מִשָּׁעָה שֶׁמַּתְחִיל הַחַזָּן ׳נְקַדֵּשׁ׳, וְכֵן בְּקָדִישׁ, אִם לֹא בְּשָׁעָה שֶׁהַחַזָּן מַאֲרִיךְ בְּנִגּוּן וְלֹא בְּשָׁעָה שֶׁמְּחַתֵּךְ הָאוֹתִיּוֹת. וְאֵינוֹ נִקְרָא קְדֻשָּׁה אֶלָּא ׳נַעֲרִיצְךָ׳ וְכוּ׳ [הוּא לְמִנְהַג סְפָרַד שֶׁאוֹמְרִים כֵּן בְּכָל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, וְכֵן לַאֲשְׁכְּנַזִּים שֶׁאוֹמְרִים ׳נְקַדֵּשׁ׳] ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳, אֲבָל שְׁאָר הַנֹּסַח שֶׁמּוֹסִיפִין בְּשַׁבָּת אֵינוֹ בִּכְלַל קְדֻשָּׁה וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַאֲזִין אַחַר הַחַזָּן בָּזֶה [וְכֵן הַמִּנְהָג פְּהֵיוֹם שֶׁאוֹמְרִים זֶה קֹדֶם הַחַזָּן], וְכֵן מֻתָּר לִלְמֹד אָז עַל יְדֵי הִרְהוּר, כֵּן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״א) בְּשֵׁם הַגָּהַת יֵשׁ נוֹחָלִין (אזהרת התפלה ס״ק יד), א] אֲבָל כַּמָּה אַחֲרוֹנִים סוֹבְרִין (ז) דַּאֲפִלּוּ ׳יִמְלֹךְ׳ גַּם כֵּן אֵינוֹ מֵעִקַּר הַקְּדֻשָּׁה, וְכָל שֶׁכֵּן ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳: **(ב) אֶלָּא שׁוֹתְקִין וְכוּ׳.** (ג) וְיֵשׁ מְקִלִּין שֶׁיּוֹכַל לֵאמֹר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר. (ד) וְהַמִּנְהָג הַנָּכוֹן כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, כִּי עִמּוֹ נִמְשְׁכוּ הָאַחֲרוֹנִים וְכֵן נָהֲגוּ הָגְרִ״א. וּמִכָּל מָקוֹם הַמִּנְהָג בְּיָמֵינוּ שֶׁאוֹמְרִים הַקָּהָל גַּם כֵּן ׳נְקַדֵּשׁ׳. בְּשַׁבָּת אוֹמְרִים כַּדָּבָר הָאָמוּר בְּקָמָץ״ק. וְיִרְאֶה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְסַיֵּם ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳ קֹדֶם שֶׁיַּתְחִילוּ הַקָּהָל ׳בָּרוּךְ׳ וְ׳יִמְלֹךְ׳, כֵּן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״א) בְּשֵׁם הַסֵּפֶר חֲסִידִים (סי׳ תתו), וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר (ה) שֶׁלֹּא יִמְשֹׁךְ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כָּל כָּךְ בְּאֲמִירָתוֹ ׳לְעֻמָּתָם׳ וְכוּ׳ ׳וּבְדִבְרֵי׳ וְכוּ׳ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַתְחִילוּ הַקָּהָל ׳בָּרוּךְ כְּבוֹד׳ וְכוּ׳ וְכֵן ׳יִמְלֹךְ׳ קֹדֶם שֶׁיִּסַּיֵּם, (ו) וְהוּא הַדִּין לְקַדִּישׁ וּלְבָרְכוּ וּלְכָל דָּבָר שֶׁעוֹנִים אַחַר חֲטִיפָה לְעֵיל בְּסִימָן קכ״ד סָעִיף ח׳. מַהֲרִי״ל (מנהגים) כְּשֶׁאָמַר ׳בָּרוּךְ׳ וְ׳יִמְלֹךְ׳ הָיָה כּוֹרֵעַ וְזוֹקֵף בְּשֵׁם, אֲבָל לֹא מָצִינוּ רְאָיָה לָזֶה [דְּרָכֵי מֹשֶׁה (אות ב)], ב]עַל כֵּן לֹא נָהֲגוּ כֵּן בְּהֵיוֹם: **(ג) קָדוֹשׁ.** וְיָחִיד שֶׁאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ וְעָדַיִן הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הָיָה בְּרוּקָרָא זֶה אֵל זֶה, (ז) יֵשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא יָצָא וְצָרִיךְ לַעֲנוֹת פַּעַם אַחֶרֶת, וְהַטַּעַם פָּשׁוּט, דְּצָרִיךְ לַעֲנוֹת בֵּי עֲשָׂרָה כְּאֶחָד. וְכֵן (ח) יֵשׁ לִיזָּהֵר גַּם כֵּן שֶׁלֹּא יַאֲחַר לוֹמַר אֶת הַקְּדֻשָּׁה אַחַר הַקָּהָל. וְיֵשׁ לִיזָּהֵר בְּכָל זֶה בְּעֵת אֲמִירַת הַפִּיּוּט שֶׁכְּשֶׁרוֹאֶה הַצִּבּוּר מַתְחִילִין לוֹמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ תֵּכֶף יִפְסֹק בְּאֶמְצַע: **ב** (ד) **לְכַוֵּן רַגְלָיו.** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן צ״ה (ס״א). וְצָרִיךְ לְכַוֵּן בְּיוֹתֵר בִּקְדֻשָּׁה לְקַדֵּשׁ אֶת ה׳ יִתְבָּרַךְ, וּבְזכוּת זֶה יַשְׁרֶה עָלָיו ה׳ יִתְבָּרַךְ קְדֻשָּׁה מִלְּמַעְלָה, וְיִכַּוֵּן לְקַיֵּם הַפָּסוּק (ויקרא כב לב) ׳וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׳, וְהָאֲרִ״י ז״ל (שער הכוונות דרושי חזרת העמידה דרוש ג) הָיָה מַזְהִיר מְאֹד עַל זֶה. הַנֹּסַח ׳שְׁמַקְדִּישִׁים׳ וְלֹא ׳שְׁמַקְדִּישִׁין׳. גַּם יַפְרִישׁ קְצָת בֵּין תֵּבַת ׳שְׁמַקְדִּישִׁים׳ לְתֵבַת ׳אוֹתוֹ׳ שֶׁכָּתוּב אַחַר כָּךְ, וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן ס״א (סָעִיף כ״א) לְגַבֵּי קְרִיאַת שְׁמַע [אַחֲרוֹנִים]: **(ה) וְיֵשׁ לְשָׂא וְכוּ׳.** כִּי כָּתוּב בְּשֵׁם סֵפֶר הַיְכָלוֹת זֶה לְשׁוֹנוֹ, בְּרוּכִים אַתֶּם לַה׳ שֶׁמַּיִם וְיוֹרְדֵי מֶרְכָּבָה אִם תֹּאמְרוּ וְתַגִּידוּ לָבֵנִי מַה שֶּׁאֲנִי עוֹשֶׂה בְּשָׁעָה שְׁמַּקְדִּישִׁים וְאוֹמְרִים קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ, וְלַמְּדוּ אוֹתָם שֶׁיִּהְיוּ עֵינֵיהֶם נְשׂוּאוֹת לְמָרוֹם לְבֵית תְּפִלָּתָם וְנוֹשְׂאִים עַצְמָם לְמַעְלָה, כִּי אֵין לִי הֲנָאָה בָּעוֹלָם כְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁעֵינֵיהֶם נְשׂוּאוֹת בְּעֵינֵי וְעֵינֵי בְּעֵינֵיהֶם, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אֲנִי אוֹחֵז בְּכִסְּאִי כְּבוֹדִי בְּדִמּוּת יַעֲקֹב וּמְחַבְּקָהּ וּמְנַשְּׁקָהּ וּמַזְכִּיר זְכוּתָם וּמְמַהֵר גְּאֻלָּתָם: (ו) **הָעֵינַיִם.** ג]דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיוּ סְגוּרוֹת, אֲבָל לֹא בְּעֵינַיִם פְּתוּחוֹת, כֵּן כָּתַב הַט״ז (סק״ב). אֲבָל הָרַבֵּה אַחֲרוֹנִים חוֹלְקִין עַל זֶה וּפְסַק הַמָּגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק״ב) כְּמוֹתָם: **(ז) וְכֵן מְנַעְנְעִים וְכוּ׳.** הַשֻּׁלְ״ה (מסכת תמיד נר מצוה סי׳ נא) כָּתַב שֶׁקִּבָּלָה בְּיָדוֹ שֶׁיָּרִים גּוּפוֹ וַעֲקֵבוֹ לְמַעְלָה בְּ׳בָּרוּךְ׳ וְ׳יִמְלֹךְ׳ כְּמוֹ

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

א (א) **שׁוֹתְקִין.** עַיֵּן בְּאֹר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר הַכַּוָּנוֹת (כוונת העמידה דרוש ג) כְּשֶׁיִּגִּיעַ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְנַקְדִּישְׁךָ צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִסְמֹךְ שֵׁשׁ פְּסִיעוֹת לְפָנָיו בַּמָּקוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּתִפְלַּת הַלַּחַשׁ, וְיִסְתֹּם עֵינָיו בְּכַוָּנָה גְּמוּרָה כוּ׳. וְשָׁתֵי תֵּבוֹת אֵלּוּ ׳נְקַדִּישְׁךָ וְנַעֲרִיצְךָ׳ (הוּא מִנְהַג סְפָרַדִּים לוֹמַר כֵּן בְּכָל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, וְלִכְאוֹרָה נִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר תֵּבַת ׳נְקַדֵּשׁ׳ אֶת שְׁמְךָ בְּעוֹלָם׳) בְּקוֹל רָם, וְגַם ׳קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ׳, וְהַשְּׁאָר יֹאמַר תֵּבָה בְּתֵבָה עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, עַיֵּן שָׁם. וְקָצַת הַבִּיא הַבָּאֵר הֵיטֵב וְקָצַר: **(ב) קָדוֹשׁ.** עַיֵּן בְּאֹר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּכַרְמֵי יוֹסֵף (סק״ב) בְּשֵׁם מֹהֲרִ״י מוּלְכּוֹ שֶׁחוֹלֵק עַל הַלְּכוֹת קְטַנּוֹת, וּכְזִבְרָא לֵיהּ דְּלֹא יָצָא וְצָרִיךְ לַעֲנוֹת פַּעַם אַחֶרֶת, עַיֵּן שָׁם: **ב** (ג) **רַגְלָיו.** עַיֵּן בְּאֹר הֵיטֵב. וְכָתַבְתִּי בְּשֵׁם הָאֲרִ״י ז״ל (שער הכוונות דרושי חזרת העמידה דרוש ג) שֶׁצָּרִיךְ לְזַהֵר בְּתִכְלִית הַזְּהִירוּת לְכַוֵּן הָרַגְלַיִם בְּעֵת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁשְּׁתֵּיהֶן יִהְיוּ דּוֹמוֹת כְּרֶגֶל אֶחָד בִּלְבַד כוּ׳, עַיֵּן שָׁם: **(ד) הָעֵינַיִם.** עַיֵּן בְּאֹר הֵיטֵב. וְכֵן דַּעַת הָאֲרִ״י כְּהֵשִׂ״ז וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל, וְעַיֵּן בְּטוּר בְּשֵׁם סֵפֶר הֵיכָלוֹת:

ליקוטי דברי הרב: א] ובשו״ע הרב (ס״ב) פסק כמג״א. ב] ובשו״ע הרב (ס״ג) כתב שיש מי שהיה נוהג מטעם הידוע לו לכרוע בברוך וימלוך ולזקוף בשם [ולא כתב כיצד המנהג]. ג] ובשו״ע הרב (ס״ג) כתב: וטוב שתהיינה סגורות.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הִלְכוֹת תְּפִלָּה סִימָן קכה קכו

מְנַעֲנְעִים (ה) [ה] גּוּפָן (ח) וְנוֹשְׁאִין אוֹתוֹ מִן הָאָרֶץ (טור ושבלי לקט (סי׳ כ)). וְאֵין לְדַבֵּר (ט) בְּאֶמְצַע הַקָּדֻשָּׁה (מהרי״ל (מנהגים) ובית יוסף (ד״ה כתב רמ״ו הגדול) בשם מהר״י אבוהב ודרך ארץ זוטא). וּמִי שֶׁאָמַר סֵדֶר קְדֻשָּׁה וּבָא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא צִבּוּר עוֹנִין קְדֻשָּׁה, חוֹזֵר וְעוֹנֶה עִמָּהֶם (תשובת הרשב״א (סי״ת) סימן רמ״ט):

קכו דִּין שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁטָּעָה. וּבוֹ ד׳ סְעִיפִים:

א בְּרָכוֹת כ״ט (ע״א).
ב שָׁם ל״ד (ע״א).

א * א**שְׁלִיחַ צִבּוּר** (א) **שֶׁטָּעָה** וְדִלֵּג אַחַת (ב) מִכָּל הַבְּרָכוֹת וּכְשֶׁמַּזְכִּירִין אוֹתוֹ יוֹדֵעַ לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ, (ג) * אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ, (ד) אֲבָל אִם דִּלֵּג * בְּרָכַת הַמַּלְשִׁינִים, * מְסַלְּקִין אוֹתוֹ (ו) (ה) מִיָּד, שֶׁמָּא אֶפִּיקוֹרוֹס הוּא, וְאִם הִתְחִיל בָּהּ (ז) וְטָעָה (ו) אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ: **ב** בְּשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁטָּעָה (ז) וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ, יַעֲמֹד אַחֵר (ג) (ח) תַּחְתָּיו (כְּדָרְךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל (ט) סִימָן נ״ג (מ״ו)), וּמַתְחִיל (י) מִתְּחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה זֶה

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

[ה] גּוּפָן. עַיִן בְּאֵר הַיטֵב. וּכְשֶׁלְּמֵי צִבּוּר (חזרת התפלה אות יג) כָּתַב דְּאָפְשָׁר בְּעוֹדוֹ בְּכִפּוּפוּת רֹאשׁ וְקוֹמָה יְכוֹל לְהָרִים גּוּפוֹ וַעֲקֵבוֹ, וְגַם בְּעֵנֶק הַדְּלוּגִ כָּתַב שֶׁנִּרְאֶה שֶׁאֵין לְחוּשׁ לָהֶם, דְּהָכִי מַשְׁמַע לְשׁוֹן 'לְעוּף' כו', וְכֵן בְּסֵפֶר הַכַּוָּנוֹת נִזְכַּר לְשׁוֹן דִּלּוּג כְּמוֹ קְצָת לְפִי סוֹד הָעֵנֶק עַל עֶלְיַת הָעוֹלָמוֹת, עַיֵּן שָׁם. וּמִכָּל מָקוֹם פְּשִׁיטָא שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָגָם כָּךְ וְיִבְואוּ לְהִתְלוֹצֵץ וְיֵצְא שְׁכָרוֹ בְּהֶפְסֵדוֹ. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן נ״ג (באר היטב) סְעִיף קָטָן ג׳ מַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם מָגֵן אַבְרָהָם וּפְרִי חָדָשׁ לְעֵנְיַן אִם נִזְדַּמֵּן לוֹ לַעֲנוֹת קְדֻשָּׁה וְקָדוֹשׁ, וְעַיֵּן בְּשֶׁלְּמֵי צִבּוּר (ענייתן אמן אות יב) בְּשֵׁם מַאֲמַר מָרְדְּכַי (סי׳ נו סק״ד) אִם לֹא שָׁמַע קְדֻשָּׁה וְשָׁמַע קָדִישׁ כְּבָר וְאַחַר כָּךְ נִזְדַּמֵּן לוֹ עֲנִיַּת קָדִישׁ, יֵשׁ לוֹמַר דִּמוּטָב שֶׁיַּעֲנֶה קְדֻשָּׁה כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה, מַעֲנִיַּת קָדִישׁ. עַיֵּן שָׁם:

צָדָק (ח״ב סי׳ ט). וּבְסִימָן קי״ח כָּתַב שֶׁבְּנֵי רוֹמִיִּים אוֹמְרִים 'וְלַמַּלְשִׁינִים'. אִם טָעָה בְּמָקוֹם שֶׁמְּחַזִּירִין אוֹתוֹ וְלֹא נִזְכַּר עַד אַחַר שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ אִם חַיָּבִים לְהִתְקַבֵּץ פַּעַם אַחֶרֶת אִם לָאו, עַיֵּן בַּהֲלָכוֹת קְטַנּוֹת חֵלֶק ב׳ סִימָן קכ״ג: **ב** (ג) תַּחְתָּיו. וְטוֹב אִם נִמְצָא אֶחָד שֶׁכְּבָר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּכָל הַתְּפִלָּה שֶׁיַּחֲזֹר. עֶטֶרֶת זְקֵנִים:

בַּאֵר הֵיטֵב

סְגוּרוֹת, אֲבָל לֹא בְּעֵינַיִם פְּתוּחוֹת. ט״ז (סק״ב): **(ה) גּוּפָן.** מַהֲרִי״ל כְּשֶׁאוֹמֵר 'בָּרוּךְ' יִכְּלֹךְ' הָיָה כּוֹרֵעַ וְזוֹקֵף בַּשֵּׁם, עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א), וּכְשֶׁלָּ״ה (מסכת תמיד נר מצוה סי׳ נא) כָּתַב, וַאֲנִי קִבַּלְתִּי שֶׁיָּרִים גּוּפוֹ וַעֲקֵבוֹ לְמַעְלָה בְּ'בָרוּךְ' 'יִתְגַּדַּל' כְּמוֹ בְּ'קְדוּשׁ'. אֵיתָא בְּתַנְחוּמָא פָּרָשַׁת צַו (פרשה יג) 'וּבְשָׁתַיִם יְעוּפֵף' מִכָּאן תִּקְנוּ לָעוּף עַל רַגְלָיו בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר 'קְדוּשׁ'. וְדִלֹּא כְּאוֹתָם שֶׁדּוֹלְגִים וְקוֹפְצִים: מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב):

א (ו) מִיָּד. פָּרוּשׁ, וְאֵין מַמְתִּינִין לוֹ שֶׁיַּזְכִּיר, אֶלָּא מְסַלְּקִין אוֹתוֹ מֵהַתֵּבָה מִיָּד. וּמַשְׁמַע דְּאֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר מִשּׁוּם פַּעַם אַחַת. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב): **(ז) וְטָעָה.** וְאִם דִּלֵּג רֹאשׁ הַבְּרָכָה וְסִיֵּם חֲתִימָתָהּ, לֹא מָצִינוּ שֶׁמְּסַלְּקִין אוֹתוֹ. וְאִם לֹא רָצָה לוֹמַר 'וְלַכּוֹפְרִים' רַק 'וְלַמַּלְשִׁינִים', סָפֵק אִם מְסַלְּקִין אוֹתוֹ. כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה״ט) בְּשֵׁם מִשְׁפַּט צֶדֶק (ח״ב סי׳ ט). וּבְסִימָן קי״ח כָּתַב שֶׁבְּנֵי רוֹמִיִּים אוֹמְרִים 'וְלַמַּלְשִׁינִים'. אִם טָעָה בְּמָקוֹם שֶׁמְּחַזִּירִין אוֹתוֹ וְלֹא נִזְכַּר עַד אַחַר שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ אִם חַיָּבִים לְהִתְקַבֵּץ פַּעַם אַחֶרֶת אִם לָאו, עַיֵּן בַּהֲלָכוֹת קְטַנּוֹת חֵלֶק ב׳ סִימָן קכ״ג: **ב** (ג) תַּחְתָּיו. וְטוֹב אִם נִמְצָא אֶחָד שֶׁכְּבָר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּכָל הַתְּפִלָּה שֶׁיַּחֲזֹר. עֶטֶרֶת זְקֵנִים:

בֵּאוּר הֲלָכָה

א * שְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁטָּעָה וְדִלֵּג אַחַת וְכוּ'. **הוּא הַדִּין אִפְלוּ אִם טָעָה וְדִלֵּג שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת גַּם כֵּן דִּינָא הָכִי,** אֶלָּא נָקַט דְּבָר הֶהוֶנָה, [עַטֶּרֶת זְקֵנִים וּפְרִישָׁה (דרישה סק״א)]:

*** אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה** (סק״ג), **וְעַיֵּן בְּרֶמְבַּ״ם פֶּרֶק י׳** (ה״ג) **דְּמִשְׁמַע מִינַּיהּ דְּדַוְקָא אִם שְׁהָא טָעָה וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהִתְיַשֵּׁב וְלַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ אָז יַעֲמֹד אַחֵר תַּחְתָּיו, וּמִשְּׁמַע דְּצֵד שְׁעָה צָרִיךְ לְהַמְתִּין עָלָיו, אוּלַם בְּשְׁאָרֵי פוֹסְקִים לֹא רָאִיתִי שֶׁעוֹר זֶה, וְכֵן בְּבֵית יוֹסֵף שְׁהֶעְתִּיק בְּסִימָן זֶה** (ד״ה שליח צבור) **דִּבְרֵי הָרֶמְבַּ״ם הָשְׁמִיט מִינַּיהּ תֵּבַת 'שְׁעָה', וְצָרִיךְ עִיּוּן:**

*** בְּרָכַת וְכוּ'. אִפְשָׁר דְּדַוְקָא אִם דִּלֵּג רַק אוֹתָהּ לְבַד, אֲבָל אִם דִּלֵּג אוֹתָהּ וְאֶת חֲבֶרְתָּהּ הַסְּמוּכָה לָהּ, מוּכָח דִּבְשִׁגְגָה בָּא זֶה לִידֵי:**

*** מְסַלְּקִין אוֹתוֹ מִיָּד. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה** (סק״ה). **וְנִרְאֶה דְּאִם נִזְכַּר מֵעַצְמוֹ וְחָזַר לִבְרֵכַת וְלַמַּלְשִׁינִים, אֵין צָרִיךְ לְהוֹרִידוֹ** דַּהֲרֵי מוּכָח דְּמִעִיקָּרָא בִּשְׁגָגָה הָיָה:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

בְּקָדוּשׁ': **(ח) וְנוֹשְׁאִין אוֹתוֹ וְכוּ'.** כִּי אִיתָא בְּתַנְחוּמָא פָּרָשַׁת צַו (פרשה יג), 'וּבְשָׁתַיִם יְעוּפֵף' מִכָּאן תִּקְנוּ לָעוּף עַל רַגְלָיו בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר קָדוֹשׁ. וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ב), וּדְלֹא כְּאוֹתָם שֶׁדּוֹלְגִים וְקוֹפְצִים. א]אֲבָל הָאֲלִיָּה רַבָּה (סק״ג) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים יְשִׁבוּ אֶת הַמִּנְהָג וּמִנְהָג יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה הִיא, וּמִכָּל מָקוֹם (ט) בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַמִּנְהָג כֵּן פְּשִׁיטָא שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן, כִּי יָבֹאוּ לְהִתְלוֹצֵץ וְיֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהֶפְסֵדוֹ. כָּתַב בַּ״ח (ס״א) שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר 'וְכֵן כָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ', וְנָפַח שָׁלְנוּ 'כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ', וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (שם) שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּם כֵּן סָמְךָ, עַיֵּן שָׁם. כָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים, דְּאַף שֶׁעַנְיַת אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא הוּא עֲדִיפָא מִקְּדֻשָּׁה, מִכָּל מָקוֹם אִם קָדִישׁ כְּבָר שָׁמַע וּקְדֻשָּׁה לֹא שָׁמַע עֲדַיִן, וְנִזְדַּמֵּן לוֹ לַעֲנוֹת קָדִישׁ וּקְדֻשָּׁה, מוּטָב שֶׁיַּעֲנֶה קְדֻשָּׁה כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבָה. כָּתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (משׁ״ז סק״ב), אִם הִתְחִיל קְדֻשָּׁה וּבְאֶמְצַע שָׁמַע קָדִישׁ, מִסְתַּבְּרָא דִּלֹא יַפְסִיק לַעֲנוֹת אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא, אֶלָּא גּוֹמֵר 'קְדוּשׁ' שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים עַד 'כְּבוֹדוֹ', וְאִם שׁוֹמֵעַ אֲז יֹאמַר אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא: **(ט) בְּאֶמְצַע הַקְּדֻשָּׁה.** כָּתַב בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה (אות ב) שֶׁמְּהַרְרִי״ל לֹא הָיָה מְדַבֵּר מִתְּחִלַּת הַקְּדֻשָּׁה עַד אַחַר אָמֵן דְּהָאֵל הַקָּדוֹשׁ [אַלִּיָּה רַבָּה (סק״ה)]:

א (א) **שֶׁטָּעָה וְדִלֵּג.** לְאַפּוֹקֵי (ו) אִם הִזִּיד וְדִלֵּג, אֲפִלּוּ בְּשְׁאָר בְּרָכוֹת מְסַלְּקִין מִיָּד: **(ב) מִכָּל הַבְּרָכוֹת.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר אֲפִלּוּ אִם טָעָה וְדִלֵּג בִּרְכַּת תְּחִיַּת הַמֵּתִים אוֹ בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם, אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ לוֹמַר שֶׁמָּא כּוֹפֵר הוּא בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים אוֹ אֵינוֹ מַאֲמִין בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ, אֶלָּא תְּלִינַן שֶׁבִּשְׁגָגָה הָשְׁמִיט, וְהַטַּעַם עַיֵּן בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה ירושלמי) בְּשֵׁם הָרַב רַבֵּנוּ יוֹנָה (יט: ד״ה טעה). וְעַיֵּן בְּטַ״ז (סק״א) דְּסִבְירָא לֵיהּ דְּאִם הִשְׁמִיט שְׁתֵּיהֶם בְּוַדַּאי אָנוּ צְרִיכִין לָחֹשׁ לָזֶה, וַאֲפִלּוּ אִם הִתְחִיל מְסַלְּקִין אוֹתוֹ, (ג) וְיֵשׁ שְׁחוֹלְקִין עָלָיו. וְדַע, דְּאִם אָנוּ יוֹדְעִין שֶׁהוּא כּוֹפֵר בְּתְחִיַּת הַמֵּתִים אוֹ אֵינוֹ מַאֲמִין בְּגְאֻלָּה הָעֲתִידָה, וְכָל שֶׁכֵּן אִם אֵינוֹ מַאֲמִין בְּתוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם אוֹ בִּגְמוּל וְעֹנֶשׁ, לְכָלֵי עָלְמָא אֶפִּיקוֹרוֹס גָּמוּר הוּא, וְאָסוּר לְהַנִּיחוֹ לִהְיוֹת שְׁלִיחַ צִבּוּר, וְאִם עָמַד בְּחֶזְקָה אֵין עוֹנִין אָמֵן אַחֲרָיו, וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן נ״ג סָעִיף י״ח: **(ד) אֲבָל אִם דִּלֵּג.** דַּוְקָא בְּשֶׁדִּלֵּג כֻּלָּהּ, אֲבָל (ה) אִם דִּלֵּג רֹאשׁ הַבְּרָכָה וְסִיֵּם חֲתִימָתָהּ לֹא מָצִינוּ שֶׁמְּסַלְּקִים אוֹתוֹ, וְכֵן אִם לֹא רָצָה לוֹמַר 'לַכּוֹפְרִים' אֶלָּא 'וְלַמַּלְשִׁינִים' (ו) אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאוֹמְרִים לְכַתְּחִלָּה 'וְלַמַּלְשִׁינִים': **(ה) מִיָּד.** פָּרוּשׁ וְאֵין מַמְתִּינִין לוֹ שֶׁיַּזְכִּיר. וּמַשְׁמַע דְּאֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר מִשּׁוּם פַּעַם אַחַת. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב): **(ז) וְטָעָה.** וְאִם דִּלֵּג רֹאשׁ הַבְּרָכָה וְסִיֵּם חֲתִימָתָהּ, לֹא מָצִינוּ שֶׁמְּסַלְּקִין אוֹתוֹ. וְאִם לֹא רָצָה לוֹמַר 'וְלַכּוֹפְרִים' רַק 'וְלַמַּלְשִׁינִים', סָפֵק אִם מְסַלְּקִין אוֹתוֹ. כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה״ט) בְּשֵׁם מִשְׁפַּט צֶדֶק (ח״ב סי׳ ט). וּבְסִימָן קי״ח כָּתַב שֶׁבְּנֵי רוֹמִיִּים אוֹמְרִים 'וְלַמַּלְשִׁינִים'. אִם טָעָה בְּמָקוֹם שֶׁמְּחַזִּירִין אוֹתוֹ וְלֹא נִזְכַּר עַד אַחַר שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ אִם חַיָּבִים לְהִתְקַבֵּץ פַּעַם אַחֶרֶת אִם לָאו, עַיֵּן בַּהֲלָכוֹת קְטַנּוֹת חֵלֶק ב׳ סִימָן קכ״ג: **ב** (ג) תַּחְתָּיו. וְטוֹב אִם נִמְצָא אֶחָד שֶׁכְּבָר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּכָל הַתְּפִלָּה שֶׁיַּחֲזֹר. עֶטֶרֶת זְקֵנִים:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ב (ע) שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״ה):

א (ס) בַּ״ח (ס״א) וּפְרִי מְגַדִּים (משׁ״ז סק״א): **(ג)** מַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״א), וְעַיֵּן אֵלִיָּה רַבָּה (סק״ב): **(ג)** מִישׁוּעוֹת יַעֲקֹב (סק״א): **(ד)** בַּ״ח (שם): **(ה)** אֲחֲרוֹנִים: **(ו)** מָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק״א): **(ז)** בְּרָכוֹת כ״ט (ע״א): **(ח)** מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) וּפְרִישָׁה (סק״ב) וּפְרִי חָדָשׁ: **(ט)** גְּמָרָא כ״ט (ע״א): **ב (י)** דִּבְרֵי מֹשֶׁה (אות א) וַעֲטֶרֶת זְקֵנִים:

(יא) נְשָׁמַת אָדָם (ח״א) בִּכְלָל כ״ט (סק״א) וְהַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר בְּחִדּוּשָׁיו: **(יב)** שָׁם בִּנְשָׁמַת אָדָם וְהַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר בְּתִשׁוּבַת חֲתָם סוֹפֵר חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סִימָן כ״א, וְאַף שֶׁהֶחָתָם סוֹפֵר מַקֵּל שָׁם, מִכָּל מָקוֹם אֵין לוֹ שָׁם שׁוּם רְאָיָה לְעִנְיַן לְכַתְּחִלָּה, וְאֶפְשָׁר שָׁגַם הוּא לֹא אָמַר אֶלָּא לְעִנְיַן דִּיעֲבַד: **(יג)** מִתְּשׁוּבוֹת חֲתָם סוֹפֵר שָׁם:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וּבְשׁוּ״ע הָרַב (ס״ג) כְּתַב כְּמַג״א.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah